

OBILJEŽAVANJE NACIONALNOG DANA ZAŠTITE NA RADU

"Predvidite, pripremite se i odgovorite na krize - uložite odmah u otporne sustave zaštite na radu", poruka je Međunarodne organizacije rada u povodu ovogodišnjeg obilježavanja Svjetskog dana sigurnosti i zaštite zdravlja na radu.

Pravo na sigurno i zdravo radno mjesto treba biti prepoznato kao osnovno ljudsko pravo, a

ne samo kao radno pravo. Fundamentalna načela Međunarodne organizacije rada (MOR) o zaštiti i zdravlju na radu sadržani su u Konvenciji o zaštiti i zdravlju na radu iz 1981. g. (br. 155), Konvenciji o službama medicine rada iz 1985. g. (br. 161) i Konvenciji o promotivnom okviru za zaštitu i zdravlje na radu iz 2006. g. (br. 187). Ovo su ključni alati koje mogu koristiti vlade, poslodavci i radnici za uspostavljanje prakse zaštite i zdravlja na radu. MOR je prihvatio više od 40 međunarodnih radnih standarda koji se direktno ili indirektno bave zaštitom i zdravljem na radu, kao i brojne kodekse ponašanja u ovom području.

Međunarodna organizacija rada od 2003. godine obilježava **28. travnja** kao **Svjetski dan sigurnosti i zaštite zdravlja na radu**, s težištem na prevenciju bolesti i ozljeda na radu. Navedeni datum odabran je kao uspomena na 28 smrtno stradalih radnika na gradilištu u državi Connecticut u SAD-u.

U Republici Hrvatskoj istovremeno, 28. travnja je **Nacionalni dan zaštite na radu**, a odluku o njegovom proglašenju donio je Hrvatski sabor 1. lipnja 2007. godine.

Dan 28. travnja ujedno je i **Međunarodni dan obilježavanja mrtvih i ozlijeđenih radnika** koji od 1996. godine organiziraju sindikati diljem svijeta.

Obilježavanjem 28. travnja raznim manifestacijama i kampanjama ove godine nastojalo se utjecati na podizanje svijesti o važnosti osiguranja zdravog i sigurnog radnog okruženja, što je u skladu s odredbama Europske konvencije o ljud-

International Labour Organization

Anticipate, prepare and respond to crises

INVEST NOW IN RESILIENT OSH SYSTEMS

World Day for Safety and Health at Work

28 April 2021

ilo.org/safeday

skim pravima prema kojima svaki radnik ima pravo raditi u uvjetima u kojima se poštuje njegovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo.

U Hrvatskoj je Ministarstvo rada, mirovinsko-ga sustava, obitelji i socijalne politike uz potporu Europske agencije za zaštitu na radu (EU-OSHA) organiziralo webinar „Zdrava mjesta rada smanjuju opterećenja – sprečavanje mišićno-koštanih poremećaja povezanih s radom“. U pojedinim županijama i radnim sredinama različitim aktivnostima ukazano je na aktualno stanje i potrebu šireg angažiranja u cilju jačanja mjera prevencije, sigurnosti i zaštite zdravlja na radu.

Kao središnji svjetski događaj obilježavanja 28. travnja ove godine održan je globalni virtualni webinar kojim je potaknut dijalog o važnosti ulaganja u sigurnost i zdravlje na radu kao odgovor na aktualne slučajeve i krize koje utječu na radna mjesta, poput pandemije COVID-19. Generalni direktor MOR-a, Guy Ryder i odbor globalnih čelnika te visoki predstavnici vlada, poslodavaca i radničkih organizacija, u svojim izlaganjima ukazali su kako ulaganje u zaštitu na radu, programsko i financijski, pridonosi jačoj infrastrukturi na nacionalnoj razini koja je spremna odgovoriti na krize poput COVID-19 i sličnih događaja.

Prepoznavajući da robusni nacionalni sustav zaštite na radu štiti živote i zdravlje radnika, neophodno je imati učinkovite sustave za zaštitu na radu koji imaju dovoljno resursa kako bi se bolje preventivno djelovalo, riješili izazovi i pružila otpornost na ugroze u radnom okruženju.

Buduće aktivnosti potrebno je usmjeriti na strategije za jačanje nacionalnih sustava zaštite na radu s ciljem izgradnje otpornosti kako bi se suočili s krizama sada i u budućnosti, oslanjajući se na naučene lekcije i iskustva.

Pandemija COVID-19 dovela je do toga da se vlade, poslodavci, radnici i opća populacija suočavaju s nezapamćenim izazovima u vezi s virusom i mnogim učincima na radno okruženje. Adekvatne mjere zaštite na radu mogu imati presudnu ulogu u sprečavanju širenja bolesti, istovremeno štiteći radnike i društvo u cjelini. Vlade, poslodavci i radnici moraju imati aktivnu ulogu u suočavanju s krizom COVID-19, pri čemu je njihova suradnja ključna. Prelazak na nove oblike

rada, poput rada od kuće, pružilo je radnicima mnoge mogućnosti, ali i potencijalne rizike, uključujući psihosocijalne rizike i mišićno-koštane poremećaje.

Kako se navodi u izvješću MOR-a „Danas sve veći broj izazova s kojima se susreću zaposlenici donosi psihosocijalne rizike, stres uzrokovan radom, brojne bolesti cirkulatornog i respiratornog trakta, karcinome.“ Situacija nije bolja ni u pogledu fizičkih ozljeda na radu.

Deklaracija u povodu stogodišnjice MOR-a prihvaćena na Konferenciji 2019. godine ističe da su „sigurni i zdravi uvjeti rada ključni za dostojanstven rad“. Zaštita zdravlja i sigurnost na radu moraju biti prepoznati kao pravo svih. Bilo da se radi o COVID-u ili karcinomu na radu, ili ozljedama na radnom mjestu ili industrijskim bolestima, svaki radnik trebao bi imati pravo na zaštitu i primjerene uvjete rada. Nitko ne bi trebao umrijeti da bi zaradio za život.

Ukazuje se na nužnost daljnjeg djelovanja na promjene u tehnologiji, demografiji, održivom razvoju i organizaciji rada, tj. ravnoteži i usklađivanju poslovnog i privatnog vremena.

MOR preporučuje šire uključivanje tijela javnih vlasti, socijalnih partnera, poslodavaca, znanstveno-istraživačkih institucija i drugih subjekata kako bi se zajedničkim naporima posvetili prepoznavanju i anticipiranju novih rizika na radu. Za uspjeh suradnje nužan je multidisciplinarni pristup. On bi pomogao da se iznađu adekvatna rješenja za unapređenje sigurnosti i zdravlja na radnom mjestu.

Potrebna je dakako i šira podrška javnosti te širenje svjesnosti o zdravstvenim i sigurnosnim rizicima na poslu uz prihvaćanje međunarodnih standarda zaštite na radu i njihovo usklađivanje s nacionalnim zakonodavstvima. Na kraju krajeva, bez snažnije suradnje vlada, radnika i poslodavaca neće biti moguće uspostaviti primjerenu razinu zaštite i sigurnosti na radnom mjestu.

Novi profesionalni rizici mogu biti uzrokovani tehničkim inovacijama i društvenim ili organizacijskim promjenama kao i novim oblicima zapošljavanja npr. samozapošljavanje, outsourcing, privremeni ugovori, digitalni nomadi itd. Njihovo je radno vrijeme netipično jer često rade noću,

subotom i nedjeljom. Sve to ima negativne posljedice na njihovo zdravlje i dobrobit, na primjer, povećani rizik od kardiovaskularnih bolesti, umora, problema sa spavanjem, anksioznosti, depresije, gastrointestinalnih problema. Potonje se odražava i na slabe mogućnosti usklađivanja radnog i privatnog života.

Odgovarajuća regulativa i podizanje svijesti radnika koji rade u novim oblicima rada i zapošljavanja o osnovama zaštite na radu, osiguranju odgovarajućih ergonomskih i sigurnosnih uvjeta, i načinu samoprocjene rizika trebali bi biti sastavni dio svakog posla, ako želimo očuvati radnu sposobnost i zdravlje svakog čovjeka.

Međunarodna organizacija rada procjenjuje da svake godine oko dva milijuna muškaraca i žena izgube život zbog nesreća i bolesti povezanih s radom. Uz to, godišnje se dogodi 270 milijuna nezgoda na radu i 160 milijuna profesionalnih bolesti, što uzrokuje 2,8 milijuna američkih dolara troškova za izgubljeno radno vrijeme i troškova liječenja, nadoknade i rehabilitacije.

Godišnji ukupno izgubljeni radni dani zbog ozljeda i bolesti povezanih s radom iznose gotovo 4 % svjetskog bruto domaćeg proizvoda. Bolesti cirkulacije (31 %), karcinomi (26 %) i bolesti dišnog sustava (17 %) pridonose gotovo tri četvrtine ukupnog broja smrtnih slučajeva povezanih s radom. Oko 25 % gubitka sluha i 20 % bolova u donjem dijelu leđa i vrata mogu se pripisati izloženosti povezanoj s poslom.

U 2020. godini smanjenih poslovnih aktivnosti zbog pandemije u Hrvatskoj su prijavljene 14.652 ozljede na radu i 658 profesionalnih bolesti, što je porast u odnosu na ranije godine a uvjetovano je COVID-om, dok ćemo tek vidjeti posljedice drugih bolesti na radnu populaciju.

Krajnje je zabrinjavajuće da je u Hrvatskoj u posljednje tri godine povećan broj poginulih radnika na radnom mjestu, posebice u građevinarstvu, gdje se od 2018. broj ozljeda sa smrtnim ishodom povećao za čak 75 %. Inspekcijskim nadzorima u 2018. godini utvrđeno je 1.775 osoba stradali na prostorima i u prostorijama poslodavca od kojih je za 44 osobe utvrđena smrt, u 2019. stradale su 982 osobe od kojih je za 53 osobe utvrđena smrt, dok je 2020. godine od 801 stradale osobe

utvrđena smrt za njih 72, od čega 10 osoba nisu bili radnici niti osobe na radu, 32 osobe umrle su na prostorima poslodavaca od bolesti dok su među preostalih 30 poginulih bili jedan vlasnik obrta i 29 radnika. Na problem trenda rasta broja radnika s akutnim ili kroničnim bolestima u prostorijama ili na prostorima poslodavaca te teškim ozljedama i smrtnim ishodom, u svojem izvješću za 2018. godinu upozorio je Inspektorat rada: "Ocjenjuje se potrebnim da Ministarstvo zdravstva i Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava to razmotre radi utvrđivanja odgovarajućih mjera za smanjenje ovakvih pojava". Očito je da se o tom pitanju u protekle više od dvije godine nije ništa konkretno, a posebice učinkovito poduzelo. Hoće li, kao i nedavno u području socijalne skrbi, i u ovom slučaju zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, odgovarajuće aktivnosti uslijediti tek nakon daljnjih akcidenata te reakcija i pritiska javnosti?

Je li zaštita na radu trošak i prostor za štednju? Početkom 2017. godine Vlada donosi Akcijski plan za administrativno rasterećenje gospodarstva iz kojeg proizlaze određene izmjene Zakona o zaštiti na radu. Izašlo se s podatkom da će se uštedjeti milijardu i pol kuna na zaštiti na radu, što su neki poslodavci i šira javnost shvatili kao širok prostor za smanjivanje mjera sigurnosti. Izostanci s rada zbog spriječenosti za rad, troškovi zdravstvenog zbrinjavanja ozlijeđenih i oboljelih radnika su u porastu, a zdravstveni sustav sve opterećeniji i teško održiv. Prema određenim procjenama poslodavaca, godišnji troškovi bolovanja za poslodavce (direktni i indirektni) iznose oko 5 milijardi kuna. Ne potvrđuje li i taj podatak potrebu investiranja u primjerene uvjete rada i mjere zaštite na radu?

Nakon zasjedanja Međunarodne konferencije rada, održane 2019. godine kao dio stoljetne deklaracije za budućnost rada, univerzalno je prihvaćeno uključivanje zaštite zdravlja i sigurnosti na radu u temeljna načela i prava na rad. Na sastanku Upravnog odbora MOR-a, koji je održan u razdoblju od 22. do 26. ožujka 2021. godine, predstavnici vlada velikom su većinom poduprli radničke članove Upravnog odbora u njihovom nastojanju da zaštita zdravlja i sigurnost na radu budu utvrđene temeljnim pravom. Očekuje se kako će odluka biti formalizirana na Međunarodnoj konferenciji rada 2022. godine.

Koliko je razumijevanja i koliko se Hrvatska pripremala i do sada ulagala u otpornost i unapređenje sustava zaštite na radu?

Opravdani pritisci za ukidanje administrativnih opterećenja gospodarstva i rješavanje neučinkovitosti drugih institucija ili pojedinaca ne smiju biti pokriće za smanjivanje razine sigurnosti i zaštite zdravlja na radu. Naprotiv, budući da se radi o području od posebnog društvenog interesa ono mora biti izuzeto od takvih pritisaka, pogotovo onih koji nisu promišljeni niti potkrijepljeni analitičkom podlogom i čvrstim argumentima, kao što se to događalo u protekle nešto više od dvije godine. Da bi to odista tako i bilo, politika mora prihvaćati obrazloženja struke, stajališta socijalnih partnera i uvažavati činjenice jer prostora za reforme i štednju zasigurno ima na mnogim drugim područjima i stavkama.

U proteklom kraćem razdoblju svjedočili smo nizu nesuvislih mjera; umjesto reforme zdravstvenog sustava i uvođenje stimulativnog modela "bonus-malus", odlučeno je o "ukidanju" namjenskog doprinosa 0,5 za zaštitu zdravlja na radu, zatim, o prestanku rada samostalnih institucija za zaštitu na radu i zaštitu zdravlja, novoj reorganizaciji inspektorata rada, nepotrebnoj izmjeni pravilnika o izradi procjene rizika, izostanku mjera zaštite za samozaposlene i osobe u raznim novim oblicima rada, a ono što je nedopustivo godinama se kasni s izradom i donošenjem Nacionalnog plana zaštite na radu, Nacionalnog programa zaštite mentalnog zdravlja te gotovo punih sedam godina niza podzakonskih propisa, itd.

U drugim zemljama djeluju samostalni instituti, dok je u Hrvatskoj i dalje na djelu lutanje. Primjer nekonzistentnog pristupa tzv. "reformi javnog sektora" je ukidanje Zavoda za unapređivanje zaštite na radu, i svođenje ovog važnog područja na razinu sektora u "mega" raznolikom ministarstvu, a istovremeno zadržavanje kao posebnih samostalnih upravnih jedinica u sastavu pojedinih ministarstava, npr. Zavoda za socijalni rad u Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i Zavoda za zaštitu okoliša i prirode u Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja. Naravno, ima još niz drugih sličnih primjera. Navedeno, ali još više argumenti o ostvarenim rezultatima rada, učinkovitosti, poduzetnosti, kreativnosti i posebno financijskim uštedama po-

tvrdju da nije bilo opravdanog razloga za ishitrenu i nepromišljenu odluku o "prestanku rada" jedine nacionalne javne institucije nadležne za razvoj zaštite na radu. Određeni potezi su opravdani reformama i uštedama, iako relevantni podaci ukazuju suprotno. Primjera radi, u 2019. g. trošak Vlade za promidžbu i informiranje bio je 224 milijuna kuna, dok je godišnji trošak Zavoda za unapređivanje zaštite na radu bio manji od 1 % tog iznosa, uz ostvarene uštede u nepune 4 godine od 10 milijuna kuna i ugovoren projekt za financiranje iz ESF od 5 milijuna kuna koji nije realiziran u protekle 2,5 godine od prestanka rada Zavoda. Dakle, godišnji trošak ove institucije bio je oko 0,12 lipa mjesečno po poreznom obvezniku ili 1,50 kuna godišnje, uz konkretne pozitivne učinke za poslodavce, radnike i društvo. Učinkovite i profesionalne institucije s najkvalitetnijim stručnim kadrovima i strateškim ciljevima grade se i razvijaju desetljećima, a ne osnivaju ili ukidaju svake tri ili četiri godine. Bez jasne vizije i strateških planova, uz izostanak konzultiranja i uvažavanja struke, interesa i potreba korisnika greške su neizbježne. Državna uprava u minimalnom obliku treba se baviti zaštitom na radu, i to je povezano s područjem normativne regulative, a sva ostala pitanja moraju biti u djelokrugu samostalne javne stručne institucije.

U nadležnom ministarstvu na čelnim i višim rukovodnim mjestima, kao niti na poslovima posebnog savjetnika ministra nema stručne osobe tehničke struke koja poznaje područje zaštite na radu i koja odista može stručnim autoritetom relevantno kreirati, predlagati i usmjeravati razvojnu viziju ovog važnog područja.

Kako učiniti otporne sustave zaštite na radu? Međunarodna organizacija rada zauzima se za podizanje svijesti i poticanje dijaloga o važnosti stvaranja i ulaganja u elastične sustave zaštite na radu.

Među preporukama kreatorima politike i ostalim dionicima u rješavanju novih izazova ističe se: prihvatiti multidisciplinarni pristup i izgraditi jače veze s javnozdravstvenim radom, poboljšati razumijevanje problema zaštite na radu kod radnika, ojačati međunarodne radne standarde i nacionalno zakonodavstvo, što će zahtijevati jaču suradnju između vlada, radnika i poslodavaca. Povećanje broja ljudi koji rade od kuće i učinci

COVID-19 na mentalno zdravlje ključni su izazovi s kojima se treba pozabaviti.

"Uz učinkovitiju prevenciju utvrđenih rizika, vidimo i duboke promjene na radnim mjestima i načinima rada", rekao je Manal Azzi, tehnički specijalist za zaštitu na radu u MOR -u, te dodao: "Potrebne su nam sigurnosne i zdravstvene strukture koje to odražavaju, zajedno s općom kulturom prevencije koja stvara zajedničku odgovornost."

Pandemija COVID-a 19 ubrzala je digitalnu transformaciju rada, rad od kuće postao je pravilo za milijune radnika. U takvim okolnostima potrebno je regulirati organizaciju radnog vremena, prevenirati rizike za zdravlje i sigurnost na radu, uspostaviti ravnotežu između poslovnog i privatnog života, utvrditi pravo na isključivanje i obvezu poštovanja radnih prava u radu kod kuće. Rad na daljinu treba biti dobrovoljan, uređen ugovorom o radu uz osiguranje prava i jednako postupanje kao i prema drugim radnicima, posebno u pogledu zdravlja i sigurnosti na radu.

MOR ističe važnost integriranja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu u opće i stručno obrazovanje kao dijela strategije za izgradnju i praćenje kulture prevencije u području zaštite i zdravlja na radu. Obrazovanjem i konceptom cjeloživotnog učenja moguće je kontinuirano podizati i svijest i izgraditi dugoročno znanje o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu.

U dokumentu "Snažna socijalna Europa za pravedne tranzicije" EU je najavila da će revidirati svoju strategiju zaštite na radu.

Uz "tradicionalne" rizike, poput izloženosti opasnim tvarima, Komisija želi riješiti i nove rizike koji proizlaze iz digitalizacije i novih tehnologija na radnom mjestu. S jedne strane, roboti i digitalni alati mogu od ljudi preuzeti opasne i monotone zadatke. S druge strane, novi obrasci rada koji proizlaze iz digitalizacije, kao što su stalna povezanost, povećani mrežni rad i mobilni rad izvan radnog mjesta ili nova sučelja čovjek-stroj, postavljaju nove zahtjeve u prevenciji i zaštiti na radu.

Vijeće EU-a je u prosincu prošle godine već prihvatilo zaključke za „Novi strateški okvir EU-a

za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu: jačanje provedbe zaštite na radu u EU“ i zatražilo od Europske komisije da usvoji novi sustav zaštite na radu i strateški okvir za razdoblje 2021.-2027.

Vijeće je također pozvalo Europsku komisiju da u novi strateški okvir uključi pristupe "Vision Zero" s obzirom na nesreće i profesionalne bolesti na radu. Pritom posebno želi promovirati kulturu prevencije i poboljšati kulturu zaštite na radu.

U sklopu nove strategije zaštite na radu, Komisija EU-a poziva na sljedeće ključne aktivnosti: rješavanje izazova promjenjivog svijeta rada, pružanje potpore malim, srednjim i mikro poduzećima, uklanjanje opasnosti i sprečavanje bolesti povezanih s radom, uključujući karcinome koji nastaju rukovanjem opasnim tvarima na radnom mjestu i mišićno-koštane poremećaje, zatim, rješavanje psihosocijalnih rizika, promoviranje aspekta rodne ravnopravnosti u zaštiti na radu i borbi protiv uznemiravanja, uključujući seksualno uznemiravanje i maltretiranje na poslu. Vijeće je također pozvalo Europsku komisiju, da se zajedno s nadležnim nacionalnim tijelima, nadležnim agencijama Unije i Savjetodavnim odborom za sigurnost i zdravlje na radu pozabave zdravstvenim i sigurnosnim izazovima povezanim s novim oblicima rada.

Kako bi odgovorila na izazove koje donosi promjenjivi svijet rada, Komisija EU-a trebala bi nastaviti poboljšavati minimalne zahtjeve za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu i ažurirati zakonodavstvo, poput Direktive o radnom mjestu i Direktive o opremi zaslona.

U svojim zaključcima Vijeće EU-a također ističe da ulaganja u zaštitu zdravlja i sigurnost na radu pomažu u sprečavanju bolesti povezanih s radom, nesreća i štetnih fizičkih i psihosocijalnih opterećenja. Takav pristup ima opipljiv pozitivan utjecaj na gospodarstvo, poboljšavanjem radnog učinka i pridonoseći duljoj radnoj karijeri. Komisija EU-a također ističe da svaki euro uložen u zaštitu na radu generira povrat od najmanje dva eura. U zajedničkom istraživačkom projektu o troškovima i koristima ulaganja u zdravlje i sigurnost na radu s Međunarodnom asocijacijom za socijalno osiguranje (ISSA), Njemačkim socijalnim osiguranjem od nesreća (DGUV) i Nje-

mačkom institucijom za socijalno osiguranje od nesreća za energetiku, tekstil, električnu energiju i Sektor medijskih proizvoda (BG ETEM) došlo se do zaključka da je 'povrat na prevenciju' faktor 2,2.

Ukupni troškovi za profesionalne nezgode i obolijevanja često su mnogo veći nego što nam se čini na prvi pogled. Nasuprot tomu, ulaganje u zaštitu i zdravlje na radu smanjuje i direktne i indirektne troškove, smanjuje izostanke s posla i poboljšava motivaciju radnika, smanjuje premije osiguranja te unapređuje radni učinak i produktivnost. Na nacionalnoj razini, smanjeni troškovi socijalnog osiguranja i troškova zdravstvene njege omogućavaju niže poreze, bolji ekonomski učinak i povećane socijalne benefite.

Europska komisija će predstaviti inicijative kojima socijalnu Europu želi prilagoditi digitalnom dobu. Plan sadrži razne inicijative koje su također bitne za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu, poput izvješća o demografskim promjenama, Zelene knjige o starenju, strategije za osobe s invaliditetom, europskog plana za borbu protiv raka, samita o radu platformi i akcijskog plana za provedbu Europskog stupa socijalnih prava.

Europski socijalni model ključan je za djelotvorno upravljanje sigurnošću i zdravljem na radu kako bi se tijekom postojeće krize zaštitili radnici. Oni su ključni i za dugoročnu perspektivu koja uključuje oporavak i pripravnost u budućnosti.

Nacionalni plan oporavka i otpornosti RH prilika su za konkretne reforme i investicije, i u području jačanja zaštite na radu, zaštite zdravlja radnika, poboljšanje i unapređivanje uvjeta rada, i to se mora integrirati u sve druge programe i projekte.

Prilika je podsjetiti da je u tijeku dvogodišnja kampanja za razdoblje 2020.-2022., usmjerena na sprečavanje profesionalnih mišićno-koštanih poremećaja. U Europi i Hrvatskoj mišićno-koštani poremećaji i dalje su jedan od najčešćih zdravstvenih problema povezanih s poslom.

U sklopu pristupa upravljanju mišićno-koštanim poremećajima potrebno je uzeti u obzir mjere prevencije, praćenje zdravstvenog sta-

nja, promicanje zdravlja te oporavak i ponovno uključivanje radnika koji već pate od mišićno-koštanih poremećaja.

Svjetski dan sigurnosti i zaštite zdravlja na radu i Nacionalni dan zaštite na radu važan su alat za podizanje svijesti o tome kako rad učiniti sigurnim i zdravim te o potrebi podizanja političkog profila sigurnosti i zaštite zdravlja na radu u Republici Hrvatskoj.

Aktualno stanje upućuje na potrebu poduzimanja niza osmišljenih i sustavnih promjena od donošenja Nacionalnog plana zaštite na radu 2021.-2027., godišnjih akcijskih provedbenih planova, institucionalnih promjena, usklađivanja i jasnoće propisa do edukacije od najranije životne dobi i tijekom cijele radne karijere.

Vlada je odgovorna za donošenje i razvoj nacionalne politike i programa te sustava politike zaštite na radu, zatim, za uspostavu kvalitetnog institucionalnog ustroja i neovisno djelovanje specijaliziranih nacionalnih institucija u području zaštite na radu i zaštite zdravlja na radu, donošenje razumljivog, primjerenog i usklađenog zakonodavnog okvira, efikasan nadzor primjene propisa, kroz postupanje inspekcije te primjenu stimulativnog modela osiguranja u području zaštite zdravlja na radu i drugih poticajnih mjera za ulaganja poslodavaca.

Poslodavci su odgovorni za organizaciju i provedbu mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, polazeći od činjenice da su sigurni i zdravi radni uvjeti osnovno ljudsko pravo, preduvjet zadovoljstva i produktivnog rada svakog pojedinca, konkurentnosti, poslovne uspješnosti i društvene odgovornosti. U svakoj radnoj okolini poslodavci mogu unaprijediti uvjete zaštite i zdravlja na radu tako što će prihvatiti proaktivni pristup.

Radnici su odgovorni za rad na siguran način, zaštitu sebe i neugrožavanje drugih, poznavanje svojih prava i obveza te aktivno sudjelovanje u osposobljavanju i provedbi preventivnih mjera.

Osobito je važna i nezamjenjiva uloga stručnjaka za zaštitu na radu, njihov odgovarajući status, uvažavanje i praktično djelovanje, kao i svakodnevna aktivnost imenovanih ovlaštenika

poslodavaca i izabраниh povjerenika radnika za zaštitu na radu, kao i potpora sindikata i radničkih vijeća.

Kao priprema za sve buduće izazove trenutak je da se ojača i proširi sastav Nacionalnog vijeća za zaštitu na radu, kako bi utjecaj tog savjetodavnog tijela Vlade bio zamjetan i koristan. U nadležnom ministarstvu na poziciji državnog tajnika ili barem na poslovima posebnog savjetnika ministra logično bi bilo imenovati stručnu osobu za područje zaštite na radu, a u saborskom Odboru za rad, mirovinski sustav i socijalno partnerstvo opravdano je za očekivati imenovanje vanjskog člana iz reda stručnih osoba iz područja zaštite na radu. Time bi se uputila jasna poruka da je zaštita na radu prioritet, osigurala bi se bolja vidljivost, prepoznatljivost, usklađenost i koordinacija u strateškom planiranju i operativnom djelovanju.

U tripartitno savjetodavno tijelo koje pomaže Europskoj komisiji; Savjetodavni odbor za sigurnost i zdravlje na radu, kao predstavnika Vlade umjesto zadovoljavanja forme, potrebno je imenovati kompetentnu i stručnu osobu koja može relevantno predstavljati Hrvatsku u tom tijelu, pridonoseći unapređivanju ovog područja i promičući jasna stajališta o svim ključnim pitanjima i izazovima.

Nacionalna kultura zaštite na radu je ona u kojoj se pravo na sigurno i zdravo radno okruženje poštuje na svim razinama, gdje vlade, poslodavci i radnici aktivno sudjeluju u osiguranju sigurne i zdrave radne okoline kroz sustav definiranih prava, odgovornosti i dužnosti, pri čemu je najveći prioritet načelo prevencije. Kultura zaštite na radu ključna je na nacionalnoj, kao i na razini svakog radnog mjesta.

Podaci iz razvijenih ekonomija i ekonomija u razvoju pokazuju da tamo gdje postoje investicije u preventivne mjere značajno se smanjuju nezgode na radu, profesionalne i druge bolesti povezane s radom i zbog toga se postiže značajno smanjenje troškova i gubitaka.

Postoje primjeri uspješnih kompanija koji potvrđuju da je moguće povezati dobrobit radnika i profitabilnost kompanije na izbalansiran način, usklađujući zdravlje i zaštitu na radu s područjem upravljanja i razvoja.

Jednostran pristup, gdje se unapređenje sigurnosti i zaštite zdravlja na radu smatra dodatnim troškom, postupno se zamjenjuje pristupom u kojem su zdravlje, sigurnost i dobrobit radnika sastavni dio ekonomske održivosti i organizacijskog razvoja kompanija.

Svjetski dan sigurnosti i zdravlja na radu ove godine usmjerio je pozornost na budućnost rada podsjećajući na važnost primjene ISO-ovih rješenja u borbi protiv ozljeda, bolesti te smrtnih slučajeva na radu diljem svijeta. U drugim zemljama uvedene su sheme kojima se tvrtke i organizacije financijski nagrađuju za promicanje visokih standarda zaštite na radu, primjenu norme ISO 45001, a to obuhvaća niže premije osiguranja, porezne olakšice i potpore. Hrvatska treba slijediti i primijeniti tu dobru praksu. U postupcima javne i drugih oblika nabave mora se težiti tome da poslodavci strogo poštuju zahtjeve koji se primjenjuju u području ekološkog, socijalnog, sigurnosnog i radnog prava utvrđenih pravom EU-a.

Norma ISO 45001 je najvidljiviji dio ISO-ovih rješenja za zdravlje i sigurnost na radu. Novom normom koja je trenutačno u izradi, područje zdravlja i sigurnosti na radu u budućnosti će biti prošireno na način da se uključi i psihičko zdravlje. Očekuje se da će norma ISO 45003, Occupational health and safety management – Psychological health and safety in the workplace – Guidance biti objavljena 2021. godine.

Vlada bi trebala odgovarajućim mjerama poticati i stimulirati poslodavce (npr. bonus-malus osiguranje rizika ozljeda na radu, porezne olakšice za zamjenu i nabavu radne opreme s visokom razinom zaštite i sigurnosti), na uvođenje ove norme u sve radne sredine buduće su koristi višestruke za državu, sustave socijalne sigurnosti, poslodavce, tržište rada i radnike.

Programi promocije zdravlja na radnom mjestu, kao što je aktivno sudjelovanje u Nacionalnom programu "Živjeti zdravo – Tvrtka prijatelj zdravlja" te dobra praksa pojedinih hrvatskih kompanija djelotvorno mogu ojačati i proširiti postojeće programe zaštite na radu, pridonoseći zdravlju radnika; održavajući njihovu sposobnost rada i omogućavajući im da ostanu aktivni i

produktivni članovi zajednice, kao i da pridonose dobrobiti i radnika i njihovih kompanija.

Vizijom, programskim određenjem i organizacijskim ustrojem potrebno je zaštitu na radu odrediti kao jedan od važnih prioriteta gospodarskog i socijalnog razvoja hrvatskog društva.

I na kraju, možemo zaključiti da se zajedno moramo pripremiti za nove izazove, razvijati otpornost sustava zaštite na radu te posebno kreirati akcijsko partnerstvo svih ključnih čimbenika, potrebno za promjene kojima težimo u izgradnji kulture prevencije u području sigurnosti i zaštite zdravlja na radu.

mr. sig. Vitomir Begović